

ŽIVLJENJE IN SVET

ILUSTROVAN TEDENSKI OBZORNIK

16.

POŠTNINA
PLAČANA
V GOTOVINI

LJUBLJANA,
14 APRILA 1935
KNJICA 17.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA V LJUBLJANI, KNAFLJEVA ULICA 5
TELEFON 3122 DO 3126 ★ CENA POSAMEZNI STEVILKI DIN 2.—

ŽIVLJENJE IN SVET — ilustrovan tedenski obzornik

Izhaja ob nedeljah ter stane na leto (dve knjigi) 80 Din, za pol leta (ena knjiga) 40 Din, za četrt leta 20 Din, mesečno 8 Din. Posamezni zvezki se dobivajo po 2 Din

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA: četrtletno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVASKA mesečno 6 kron. AVSTRIJA mesečno 1 šiling. AMERIKA IN OSTALO INOZEMSTVO letno 1½ dolarja

UREDNIŠTVO IN UPRAVA v Ljubljani, Knafljeva ulica 5
TELEFON ŠT. 3122, 3123, 3124, 3125, 3126. ŠT. HISNEGA TELEFONA 905

UREDNIŠTVO NACELNO NE VRAČA ROKOPISOV

UREDNIK IVAN PODRŽAJ

VSEBINA ŠT. 16:

Primarij dr. Mirko Černič: STEBRI SODOBNE KIRURGLJE (7) — Fr. Slovnik: MED GOAJIRA INDIJANCI (2) — NAŠE IME ONSTRAN MEJ (A. D.) — DJOSEROVA MASTABA (C. M.) — UTRUJENOST USES — ŽEBLJI IZ PAPIRJA — Rudolf Kresal: MLEJNIKOVO SPOZNAVANJE (1) — Essad beg: ZAROTA ZOPER SVET (16) — NEZGORLJIV LES — PTICE IN LETALA — MESTO, KI ŽIVI OB SPORTU — Dr. Anton Debeljak: PO SINJI ADRIJI (16) — I. Kostial: BLUMENBACH (1832) O SLOVENCIH (2) — ZAPISKI (Zgodovina na tekočem traku - T-or) — IZ LITERARNEGA SVETA (Moderna romunska drama (a. p.) — TEHNIČNI OBZORNIK (Tehniška dejavnost Rusije - tma) — CLOVEK IN DOM (Kopalnica) — SAH (Partiji z moskovskega turnirja — Problem) — ZA BISTRE GLAVE — Na platnicah: HUMOR (Adamson) — KRIZALJKA (Crassus) — NAVODILA ZA UDOBNO VOZINJO (st) — ANEKDOTE

Slika na ovitku: IMRE GOTH: »PORTRET MLADE DAME«

Naslovná slika: H. SMREKAR: »APRIL«

V prihodnjih zvezkih »ŽIVLJENJA IN SVETA« bodo izšli razen že naznanjenih naslednji prispevki:

V. Novak: Stanko Vraz in Prekmurci — Evian ob Ženevskem jezeru — Žirafji vrat — O skopuhih i. dr.

IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA
V LJUBLJANI — NJEN PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 16.

V LJUBLJANI, 14. APRILA 1935

KNJIGA 17.

H. SMREKAR

»APRIL«

STEBRI SODOBNE KIRURGIJE

Primarij DR. MIEKO ČERNIČ

N A D A L J E V A N J E

Kakor pri takih stvareh običajno so tudi pri omami z vdihavanjem plinov preizkušali to in ono ter dognali, da ima kloroform, ki so ga bili odkrili 1831, iste učinke in da se dadó ti učinki doseči celo hitreje in z manjšo neprijetnostjo kot z etrom. Vendar je ta beseda meso postala šele, ko je slavni porodničar Simpson v Edinburgu dne 10. novembra 1847 objavil svoja izkustva na 80 porodnicah, oziroma operirankah v kloroformovi omami. Zdaj so na Angleškem na mah obrnili etru hrbet in uporabljali zgolj kloroform, v Ameriki in drugod v Evropi pa so ostali pri etru. Ta razcepjenost se je uredila šele okoli leta 1900., ko so na raznih kirurških kongresih naglašali, da so našli pri omamah s kloroformom dvakrat toliko smrti kot pri onih z etrom.

Ker pa tudi v kirurgiji igra navada in iz navade izvirajoča simpatija veliko vlogo in se človek te navade ne more kar tako otresti, so potem skušali premostiti nedostatke etra, ki je bil res manj nevaren, toda tudi manj prijeten pri omamljanju, s tem, da so ga mešali s kloroformom, ki je bil sicer nevarnejši, pa zato enostavnejši in prijetnejši. Slavni kirurg Billroth na Dunaju je sestavil mešanico, Billrothova mešanica imenovano, iz etra in kloroforma ter jima pridružil alkohola, tako da je sestavljalo njegovo mešanico 100 delov kloroforma, etra ter alkohola pa vsakega po 30 delov.

V svetovni vojni, ko nismo imeli diplomiranih in šolanih narkotizerjev in je moral prevzeti steklenico kapalko z mamilom kdorkoli je pač bil pri rokah, pa bodisi zdravnik ali strežnik, vojak ali bolničarka ali celo sosed bolnik, se je zlasti uveljavila mešanica iz kloroforma in etra v enakih delih, s katero je mogoče s količkaj pažnje dosežati izredno sigurne in nenevarne omame.

V posebnih aparatih se dadó mešati mamila tudi s kisikom in se taki aparati uporabljajo po vseh dobro opremljenih oddelkih in klinikah.

Kljub vsem izpremembam, dopolnitvam in izpopolnitvam pa je vendarle ta sijajna pridobitev včasih kazala ob-

čutne vrzeli in ni zadovoljevala, ker se ne more trditi, da bi bila čisto nedolžna, saj so vsa mamila strupi in sicer taki, ki delujejo nele na možgane, ampak tudi na podaljšani hrbtini mozeg, t. j. na spojko med hrbtnim mozgom in možgani, v kateri ležé centri za srce in dihanje. In vse nesreče, ki so se pripetile pri omami, so imele svoj vzrok v otrpnenju srca in zastoju dihanja, torej v zastrupljenju srčnega in dihalnega centra v podaljšanem hrbtnem mozgu. Zlasti so se te nesreče opažale ravno pri tistih bolnikih, katerim je bila operacija najbolj potrebna, za katere je bila operacija življenjsko nujna t. j. zlasti pri vnetjih, kjer gre že itak za zastrupljenje; pri krvavitvah, kjer je srce že zaradi izgube krvi slabo; pri stisku in raztrganinah drobovja, bodisi da ga prejedó lastne razjede, bodisi da ga pretrga vnanja sila. Naravno, da se je na vse strani iskało in tuhtalo, kako bi se dalo odpomoči.

Dve stvari sta bili odločilni: l. 1884. je dunajski zdravnik Koller uvedel pri operacijah na očeh kokain. Te operacije so se do tedaj vršile ali brez vsega, kar je bilo seveda neznanska muka za bolnika in operaterja, ali pa v omami z zgoraj opisanimi mamili. Omama ima skoraj redno za posledico bljuvanje, pri katerem se bolnik napenja in povzroči s tem razpok komaj zašitih ran. Kakor hitro pa rana po operaciji počí, kar se prav lahko zgodi ravno na očeh, katerih ni mogoče tako zašiti in povezati kot n. pr. trebuh, je uspeh operacije ničev, oziroma pokažejo se komplikacije, ki vse prizadevanje uničijo.

S kokainom, katerega je uvedel Koller na očeh, torej na sluznici, je začel nove poskuse berlinski kirurg Schleich in sicer s pomočjo brizgalk, s katero je vbrizgaval tekočino v kožo in pod kožo. Toda tudi na Schleichu se je ponovilo, kar smo opažali pri Semmelweisu, Well-su in drugih: napihnjenost in oholost tako zvanih kapacitet je skoraj tudi njemu zavila vrat.

Čujmo, kako više o tem Schleich sam v svoji knjigi »Sončna preteklost«.

Bilo je okoli l. 1890. ko sem prišel v živahen stik v krogu drugih znamenitih

oseb tudi s Poljakom Prszybyszewskim, katerega smo zmerom imenovali krvavega fiziologa, z genialnim človekom čudovito profinjene duhovnosti. Ta pesnik, ki je presunljivo igral Chopina, mi je nekoč pokazal svoje čudovite zapiske iz predavanj Waldeyerja (nemškega profesorja anatomije), katerega je bil poslušal, v katerih sem našel prekrasne potankosti o sestavi ganglijev (živčne stanice v možganih in hrbtnem mozgu: središča in pretikalšča za živčne vzbude). Pregledal sem jih. Vse moje lepe slike iz Jürgensovih preparatov so vstale pred menoj. Bil sem kot zakopan v te nekoč mi tako znane podrobnosti najmanjših čudes. Zdajci sem skočil pokoncu, »Stanislav!« sem zavpil, »čuj! nevroglija (del živcev) je liki tišilka v klavirju, nekak električni sordino, vmesni aparat na registrih, zavorni regulator!« »Strela božja! Tristo milijonov fis-molov! Brate, daj, reci to še enkrat. Ponorel je — ali pa je navdih!« Brž sem mu razložil, da se lahko živci zamolklé z vključitvijo mokrih tokov; da je mišljenje postopno z žilnim utripom, in da je treba, če je to pravilno, samo vbrizgniti predrugučeno kri med

tipala v koži, da se umetno izzôve bodisi zamolklost ali preživost občutka. Planil sem v svoj zavod in sem spričo svojega asistenta Davida Wittkowskega v pol ure z vbrizganjem raznih krvi podobnih solnih raztopin v lastno telo dognal, da je voda prvorazredno mrtvičilo, spočetka sicer dražilo. Da pa se dá dražitev izločiti, če pridenemo pol dela kuhinjske soli na tisoč delov vode in da povzroči fiziološka raztopina kuhinjske soli občutek nalik onemu pri prepojitvi s krvjo. To je bil temelj. Kmalu se je izkazalo to, kar je bilo prav za prav odločilno. Če sem pridal raztopini pol dela kuhinjske soli na tisoč delov vode kokaina, tedaj sem dognal, da so vsa mrtvičila povišala svojo učinkovitost za več tisočkrat, če so bila v primerni raztopini kuhinjske soli. S tem se je prav za prav odkrilo novo omrtvičenje. Dočim so smeli drugi uporabljati samo eno brizgalko kokaina, ker je strupenost preprečevala več, sem smel jaz uporabiti tisoč brizgalk. Vse tako prepojeno staničevje je bilo popolnoma brezbolečno za vbodljaj, pritisk in stisk,

KRISTUS PRED PILATOM (reliefna plastika v naumburški stolnici)

za strganje in žganje, kakor sem dokazal korak za korakom s stotinami poskusov na samem sebi.

To v jedru prav enostavno načelo sem potlej v tisočih primerov sistematično tehnično uporabil in sem mogel tako na način, ki pa ni bil vedno enostaven, operirati velike bule na spodnjem delu života, kosti in šklepe odstraniti, amputirati, odpirati lobanjo, iztakniti oči brez omame, popolnoma brez bolečin. Kje naj bi bil jaz, uboga zdravniška para, vzel to neizmerno število bolnikov, če bi bil ljudem pozročil bolečine, vprašam. V osmih dneh bi me bili vsi bojkotirali tri milje daleč okoli moje klinike! Tako pa je čudo pripovedoval drug drugemu in ljudje so vreli k meni. Wittkovsky in mnogi drugi, ki niso bili moji asistenti, kakor tudi taki, ki so bili, so mi priča, da govorim resnično. Napravili smo vsak dan 12 in več operacij brez bolečin. Več stotin inozemskih zdravnikov je bilo pri meni, da so se učili. Objavil pa do tedaj nisem ničesar.

Tako sem nastopil dobro pripravljen v aprilu 1892 na zborovanju kirurgov v Berlinu. Z rokopisom v roki. Poprej še sem, ponosen, naprosil svojo ženko, da mi dá najboljši suknjič, češ, če človek razglaša tako veliko odkritje, sem menil samozavestno, tedaj se pač spodobí, da je malo dostojanstvenejši. Oči mojega očeta so se svetile od pričakovanja triumfov njegovega Karla, ki mu je bilo namenjeno, kakor je to vedno pravil, da v zdravstvu doseže še kaj velikega liki Graefe (slavni očesni zdravnik). Šel sem na pot. Dvorana je bila polna, ko sem stopil na oder. Mirno sem začel, zapisnikar je stenografiral. Hvala Bogu! Razložil sem teorijo in prakso in opisal doseženo. Predsednik Bardeleben, mož z glavo Michelangelovega Mojzesa, se je že večkrat nestrpno premaknil na stolu in se oziral okoli. Ko sem tedaj končal: »Tako smatram, imajoč to neškodljivo sredstvo pri roki, da ni več dopustno iz idealnih, moralčnih in kazenskopravnih vidikov uporabiti nevarno omamo tam, kjer to sredstvo zadoštuje.« Tedaj je shrumel vihar ogorčenja, ki bi me bil kmalu prevrnil, tako osupel sem bil. Bardeleben je dolgo časa zvonil. Ko je burja nekoliko potihnila, je izpregovoril: »Gospodje kolegi! Če nam kdo vrže v brk take stvari, kot so v zadnjem predavateljevem stavku, tedaj pač smemo opustiti svojo navado, da tukaj ne kritiziramo, in vprašam zbor: ali je kdo prepričan o tem, kar

se nam je tu vrglo v brk? Tedaj prosim, da dvigne roko!« (Kaka budalost, glasovati o tem, da-li je kako odkritje resnično ali ne!) Niti ena roka se ni dvignila! Stopil sem pred oder. Hotel sem reči: »Gospodje, prosim, prepričajte se, vsak trenutek vam lahko dokažem, da je vse res, in da nisem lagal.« Zaklical sem: »Prosim za besedo!« »Ne!« je zagrmel stari Mojzes, sipajoč bliske proti meni iz svojih namršenih, srditih oči. Tedaj sem skomignil z rameni in odšel. V časnikih je stalo: »Tako razžajeni je ponižan odšel iz dvorane.« Ko sem stal na terasi, mi je bilo žal zgolj starčka, ki si je toliko obetal od te ure — mojega očeta. Spričo njega je prihitel za menoj en sam zdravnik od 800 kirurgov. Rekel je ves osupel: »Mladi gospod kolega! Boga mi, da ne vem, da li imate prav v tem, kar ste iznašli; toda če je tako, tedaj je to, kar se je tu pravkar pripetilo, najnečuvnejše od vsega, karkoli se je kdaj zgodilo v znanstvu.« Tedaj se je približal moj ubogi stari oče; toda glej, zadovoljen, skoro plesaje, po stopnicah. »Oče!« sem zaklical. Odvrnil je: »Karel! Ti strici so pa čisto prismojeni. Pojdi, greva v gostilno na kozarec sekta, saj boš itak ti imel prav!«

Kljub vsemu temu Schleich ni miroval, marveč operiral dalje in njegovi uspehi so šli od ust do ust ne le med bolniki, ki so blagodat občutili na sebi ali po svojcih, marveč tudi med zdravniki, katerih se je zbiralo vedno več v Schleichovi privatni kliniki in ki so bili tako priča njegovega dela in njegovih uspehov.

Dočim je bil torej kokain v rokah drugih dvorezni nož, ker je le prevečkrat pri uporabi tudi ne same brizgalkе škodoval s tem, da je povzročil zastrupljenje in celo smrt, je smel Schleich po svoji metodi vbrizgniti brez škode tisočkratno množino raztopljenega kokaina in ž njo prepojití organ v največji meri.

Tako je iznašel Schleich nov način povzročenja brezbolečnosti. Zopet so se odprli novi vidiki v razvoju kirurgije. Kemiki so šli na delo in so sestavljali kokainove snojine, ki so obdržale vse dobre strani kokaina pa bile brez njegovih nevarnih lastnosti. Zdravniki pa so, upoštevač anatomoško zgrajenost organov in njihovo delovanje, odkrivali in sestavljali nove načine mrtvičenja.

D A L J E

MED GOAJIRA INDIJANCI

FR. SLOVNIK

N A D A L J E V A N J E

Sprejem naše kolone je bil nad vse pričakovanje ljubezniv. Obkrožili so nas domačini, med tem pa je zapel pevski zbor dobrodošlico, obstoječo iz treh stereotipno ponavljajočih se besed, ki jih je spremljalo oglušujoče ropotanje lesenih bobnov. Po tem pozdravu zbranih prebivalcev naselja je stopil pred nas njih častitljiv

vsak smatra za časa svojega bivanja v taborišču kot svojo ženo.

Koliba (churata) je zgrajena iz povezanih listov velikih palm. Sredi kolibe stoji kot opornik in stopnišče proti vrhu palmovo deblo, v katero so urezane zaseke, ki služijo dostopu na ležišča (chinchoro), nameščena drugo nad drugim, slično ladijskim spalnicam za moštvo.

INDIJANCI SE VRACAJO PO LOVU V TABORIŠČE

poglavar, ki je obvladal toliko španščine, da smo se malo pogovorili. To jezikovno znanje je pridobil ob raznih kupčijskih potovanjih v bližnja mesta. Bil pa je tudi edini, s katerim je bilo možno govoriti. Povedal nam je, da smo dobrodošli in da nam bo nudil vso svojo gostoljubnost. Da pokažemo tudi mi svojo naklonjenost njemu in njegovim podanikom, smo razdelili med nje razna darilca, ki so jih sprejeli z izrazi navdušenja in hvaležnosti. Potem nam je glavar dal na razpolago eno izmed kolib, kjer smo se utaborili. Tudi kulinarčno se je poglavar hotel izkazati s tem, da nam je takoj dodelil dve kuharici z nalogom, da nam skuhata kar največ perutnine. Da pokaže vso svojo naklonjenost, nas je še pozval, da si izberemo izmed nežnega spola vsak po eno lepoticco, katero lahko

Tudi med Indijanci opažamo humaniteto do svojcev že v tem, da imajo pravico do najnižje in najlažje dostopnih ležišč starčki in bolniki, višje gori zakonci, v najtežje pristopna ležišča pa spravijo mladino. Zakonske idile se ne odigravajo toliko v kolibah kolikor v naravi ob priliki raznih opravkov.

Pri temu ljudstvu je izredno zanimiv tudi način, kako pride mladenič do svoje zakonske družice. Ko si je izvolil svojo družico, se napoti do nje. Ko ona to opazi, mora po stari tradiciji takoj ubežati in dati snubcu priliko, da se začne za njo boriti. Mora jo ujeti, včasih tudi pod težkimi pogoji. Ko to doseže, jo pripelje družinskemu poglavarju, ki ju takoj razdvoji. Sedaj se zbero najbližji sorodniki, ki sklepajo, ali naj se mu mladenka izroči ali ne. Preden pa pride do svatbe,

morata oba kandidata prestati še neke preizkušnje. Mladenko spravijo v samotni prostor, kjer mora čakati dva tedna ob stradanju in samoti. Ves ta čas pa mora mladenič biti zaposlen pri lovu na divjačino in doseči kar največ plena. Od plena mora izročiti svojemu bodočemu tastu največji del, zase pa sme obdržati le toliko, da se skromno preživi. Nato pokličejo mladeniča pred poglavarja in njegov zbor. Tam ga bičajo s šibami po glavi tako dolgo, da mu izbičajo šop las. Ves ta čas ima poglavar uprt svoj pogled v mladeničeve oči in mišice ter pazi, ali bo bičanec pokazal s kako kretnjo ali morda z zasolnjenim očesom, kako hudi so udarci po glavi. Šele po dobro prestani preizkušnji velja mladenič za polno vrednega ženina. Bodoča zakonca obstopijo vaščani. Čarovnik začne izganjati s pihanjem ter raznimi kretnjami in zakletvijo iz ženina in neveste hudobne duhove. Tako izganjanje zlih duhov se vrši tudi pri novorojenčkih. Zadnja čarovnikova beseda pa je nekak znak godcem, pevcem in plesalcem, da nastopijo na čast novoporočencema, ki sta sedaj že veljavno zakonsko zvezana.

Po narnem potovanju in sprejemu zelo izmučeni smo se radi poslužili ležišč v hotelu »Slama«. Ni nas skrbelo, da smo sredi pragozda obdani od ljudi, ki bi nas lahko v spanju pokončali, kajti prepričani smo bili, da smo v popolnem varstvu svojega gostitelja in poglavarja teh Indijancev. Ko pri nas še najslajše

INDIJANSKA MATI Z OTROKI

počivamo, so prebivalci indijanskega taborišča že na nogah. Ob treh zjutraj smo se prebudili iz najslajšega spanja, ki nam ga je motilo razgovarjanje mož, vrvenje in tekanje žena in mladine sem

INDIJANSKI PEVSKI ZBOR

in tja. Ker nismo vedeli, kaj naj to pomeni smo bili vsi hkrati na nogah ter hiteli na prosto. Najprej smo ugledali ženske pri kuhanju zajtrka. Pripravljale so neke vrste juho iz suhih rib in raznih pikantnih zelišč pomešanih s patatami, (patata je neke vrste sladek krompir, ki raste v južnoameriških Kordiljerih). Čeprav je ta juha (imenovana »Yucuta«) za Indijance sladčica, se nam je vendar želodec skrajno upiral. Po zajtrku se odpravi moški del taborišča na lov. Lovci morajo biti na mestu že v prvem svitu zore, ženske pa med odsotnostjo mož opravljajo gospodinjska in taboriščna dela. Pripravijo tudi kosilo lovcem, ki se vrnejo med tretjo in četrto uro. Ker že ob sončnem zatonu ležejo k počitku, večerja vedno odpade. Ta dan je njihov jedilni list vseboval tudi za nas nekaj posebnega in sicer kuhano perutnino, pečene ribe in patate. Pri nadaljnjem opazovanju taboriščnega življenja so nam ženske pokazale tudi fabrikacijo neke opojne pijače. Ženske so na lesenih plohih stiskale neka zelišča, jih nato tlačile v usta, nekaj časa prežvekovale, potem pa s slino zmešano zmes izpljuvale v zato pripravljeno posodo. Ko so dolile še nekoliko vode, so postavile vse skupaj za dva tedna na primeren prostor. Po dovoljnem vretju to zmes precedijo in

NAŠE IME ONSTRAN MEJ

V »Prager Presse« poroča 19. marca neki (b. b.) o Kojčevi knjigi »Das Lehrbuch des Lebens« s precejšnjo mero popustljivosti in dobrohotnosti: »Pisatelj želi dobro svojemu čitatelju. Učiti ga hoče, kako ovladati življenje, postaviti ga hoče v prijetni položaj, da bo svoje usodo oblikoval po svoji želji. Hipnozo zavrača in se zadovoljuje s prijaznim prigovarjanjem. Volja ni nič, prepričanje je vse. Avtor je potemtakem uverjen, da bo mogel svoje bralce vzgajati v zdravje in uspehe že s čitanjem svoje knjige. To vam je neohajen optimist, osobito glede svojega prepričanja, da se more posameznik ne glede na družabne in druge zveze napraviti neobčuten in brez želj kakor fakir.«

V isti številki je ponatienjen pomenek z monsnjorom Zlámalom, enim izmed najodličnejših čeških izseljencev v Clevelandu. Msgr. Oldřich Zlámal, borec za češkoslovaško svobodo, se je za nekaj tednov vrnil v staro domovino. O svojih rojakih v USA pravi, da jih je okoli milijona. Prvi rod govori še svojo materinščino. Drugo, tretje pokolenje se še zaveda svojega izvora, obiskuje klube, kjer se goji češkoslovaško prosvetno delo, ven-

omamljiva pijača je pripravljena za goste in razne slavnostne prilike, kakor so svatba ali izvolitev novega poglavarja, kar se pri večini Indijancev Južne Amerike izvrši z volitvami.

Edina neprilika našega izleta je bila, da sta nam tovariša — Anglež in Švicar — obolela na malariji. Poglavar nam je z največjo vljudnostjo stavil predlog, da zaupamo bolnika zdravljenju taboriščne zdravnice-čarovnice. Ko je Anglež hvaležno in gladko odklonil ponudbo, jo je Švicar brez bojzani sprejel. Ker je čas našega dopusta za to potovanje že potekal, smo morali zapustiti rdečeokožce in njih gostoljubnega poglavarja. Po eni strani smo bili razbremenjeni, po drugi strani pa obremenjeni z bolnim Angležem, katerega smo kolikor mogoče primerno natovorili na hrbet mule, ki ga je varno prenesla do postojanke naših avtomobilov. Od tu smo krenili naravnost proti domu ter izročili bolnega Angleža v nego zdravniku strokovnjaku. Na žalost pa moram poročati, da vsa zdravniška veđa ni bila kos težkemu napadu malarije. Naš tovariš je podlezel, in komaj ga je pokrila ruša daleč od njegove domovine in njegovih dragih, se je v naše nepričakovano veselje vrnil tovariš Švicar, ki je zaupal svoje življenje čarovni medicinski vedi Indijanke.

dar v angleščini. Glasba je čudovita družabna vez. Že davno pozabljena zavest o narodni pripadnosti se je obudila ob zvokih domače godbe. Tudi umetnost, slikarstvo in njegove barve, večše prikazana pokrajina utrdi plemensko samozavest. Kipar Jirouch je osnoval v Clevelandu krožek prijateljev umetnosti.

»Vpliv književnosti je neznatnejši. Svojih Američanov ne maram žaliti, vendar ostane dejstvo, da se v Ameriki vobče malo čita. In kljub temu morem ugotoviti velik uspeh, ki ga je stekel tudi pri češkoslovaških Američanih Slovenec Louis Adamić s svojima knjigama »Laughing in the Jungle« in »The Native's Return«. Navzlic svojemu posebnemu družabnemu stališču kažeta ti knjigi tako močno vživetje v duha domovine, segata tako globoko k evropskim koreninam slovaških Američanov, da jih moji rojaki strastno čitajo. — Tudi češki Amerikanec František Viček je s svojo knjigo »The Story of my Life« (Zgodovina mojega življenja) vzbudil velikansko pozornost...«

Žal, da se Adamić ni vedel nasproti svoji domovini povsem pravilno. Nemara se tega zaveda, ko je nadomestil svoj priimek in se zdaj piše kakor njegova žena: Sanders.

A. D.

D J O S E R O V A M A S T A B A

Nekropola v Saqqari še ni izročila vseh svojih zakladov radovednosti egiptologov. Dokaz odkritja poslednje dobe.

Najznačilnejši spomenik tega kraja je piramida na stopnje, ki jo je zgradil Djoser, faraon 3. dinastije, okoli l. 2750 pred Kristom. Med svojim dolgim življenjem si je pripravil dostojen grob, pomagal pa mu je vizir in stavbenik Imhotep. Sezidal je mastabo, to se pravi stavbo v podobi okrnjene piramide, ki jo

20 cm visokih so shranili zadnjo zimo, da jih bodo sedaj krpali in sestavljali v nekdanjo obliko. Na desetine so jih že spravili skupaj. Večinoma so to monolitni predmeti (iz enega kamna) in njih izdelovanje je zahtevalo dolg napor kakor tudi zanesljivo tehniko. Na mnogih se vidi hieratična, t. j. ležeča pisava, ki na kratko poroča o prvih egiptskih vladarjih. Proučevanje teh raznoterih posod bo precej osvetlilo prosveto za faraona Djosera.

je dvakrat povečal. Pa še ni bil zadovoljen. Naposled je ostala zgradba, ki vsebuje pet prejšnjih stavb.

Ta spomenik so po načrtu preiskavali zadnja leta člani odseka za egiptске starine, preiskavali pa tudi bližnjo okolico. Kajti piramida nikoli ni osamljena; spada k zaokroženi celoti, vsebujoči tempelj, kjer so oboževali pokojnega, grobove za njegovo družino kakor tudi razna druga poslopja, potrebna za mrtvaško bogoslužje. Raziskave so bile plodne in zanimive za to dobo, ki jo označuje prehod od lesa h kamnu. Kamen poslej povsod izpodri-va les, celo vrata so kamenita.

Predvsem so zasledili cele kupe alabastrovih vaz, krožnikov in čaš. Več ton tehtajo vse te črepine, ki jih je povzročil preslab strop, ko se je udrl. Nad 1000 zabožkov 60 cm dolgih, 30 cm širokih in

UTRUJENOST USES

Prav tako kakor nos, ki se počasi tako privadi na neki določen duh, ako ga delj časa draži, da ne more več razlikovati posameznih odtentkov, tudi uho etopi za zvoke določne višine in barva. Ponovno so že opazovali, da so strojevodje »oglušeli« za pisk lokomotive, dasi so vse druge zvoke prav dobro dojemali in razlikovali.

ZEBLJI IZ PAPIRJA

Umetnost izdelovanja vsakovrstnega materiala iz umetnih smol je že tako napredovala, da bo v kratkem začela neka tovarna hidravlično prešati žebije iz neke papirju slične gmote. Zebiji, ki so jih naredili za poskušnjo, so baje tako trdni in prožni, da se lahko zabijajo celo v trd les, ne da bi se krivili.

MLEJNIKOVO SPOZNANJE

RUDOLF KRESAL

Tretji in četrti dan sta mu utonila v spomin. Potem, ni še potekel teden, že ga je prevzel tisti strahotni občutek, ko je človeku vse neskončna preteklost. Preteklost, ki se nenehoma širi, se zrašča kakor zlohota pošast iz enega samega trenutka. Ali ga je bil Mlejnik čutil? Njegovo veličino? Njegovo usodnost? Krutost? Dvomim, da je čutil prvo in drugo, a njegovo krutost, krutost odločitve je moral cutiti, zakaj v sebi se ni mogel izbežiti občutka, da je vse njegovo življenje zašlo v slepo ulico, iz katere ni več nobenega izhoda. Ali najsi se je po tistem trenutku, ki je odločil njegovo pot, še tako prizadeval dati svoji volji obraz, ki ga je gledal, ali boljše, le čutil globoko v svoji notranjosti, ves trud je bil zaman. Vse njegovo zavestno prizadevanje, priti do nekakšnega jasnega smotra, je bilo le slaboten brezupen upor proti tisti skrivnostni zakonitosti, ki vlada vsepovsod čoli nas, ki nas ustvarja in vodi vsa naša dejanja.

Tisto uro, ko so mu prvič zabučale orgle v razkošju darovanja dragocene človekove krvi, ko je bled in tresoč se dvigal kelih s čudežno tekočino, ga je obšla tolikšna bol, da se je zbal za sveto posodo. Trenutek posvečenja ga je preklinjal. Saj ni daroval ničesar drugega in nič neznatnejšega kakor sebe, svojo mlado prevarano dušo.

★
Prejel je zakrament mašniškega posvečenja. Kako je prišlo do tega, se nikoli v svojem življenju ni mogel prav spomniti. Zgodilo se je. Moralo se je pač zgoditi, kar mu je zapisalo rojstvo. Toda potem, ko se je znašel čudno prenovljen z določenim poklicem v svetu, mu je bilo, kakor da so ga izpustili iz kletke neizpolnjenih nač spet v široki svet, v katerem mu je iznenada bilo vse tuje, on sam pa ves zbežan, izgubljen, utrujen, zablodel ptič, ki zaman išče poti ali srebrne zrcalne gladine kje globoko pod seboj, da bi si v nji utešil žejo, ugledal svoj obraz. Dnevi so potekali, se izlivali, nenehoma naraščajoča reka smrti, v preteklost, v morje vseh izgubljenih nad.

★
Šla so leta. Mlejnikov obraz je molčal. Oči v njem so bile mrtve. Kadar

RUDOLF KRESAL

je stal pred oltarjem, ga je davilo sto in sto spominov, ki so ga odvrčali od namena njegovega dela. Bled in suh že poprej, je bil zdaj videti kakor duh, ki se suče po nekli določenih pravilih, a ne ve prav ne kako ne zakaj.

Posledice so se javljale v vse hujši obliki. Počasi je prihajal do prepričanja, da sebe nima več v oblasti, da utegne zdaj-zdaj nekaj storiti, kar bo izven njegovega zavestnega sveta in hotenja, da ga neka misel, neka nejasna misel sili v dušič mrak, poln grozečih pošasti, ki iztezajo po njem svoje dolge, grešne krvi žejne roke, ki se jih mora — kakorkoli — ubraniti.

Ponoči pogosto ni mogel zatisniti očesa. Vse tisto, kar je nekoč, pred davnimi leti s silo in z voljo asketa udušil v sebi, se mu je iznova porodilo. Včasih se je zastrmel v temo kakor mrtev in se v tem topem, prisiljenem miru skušal izbežiti vsake jasnosti, vsega življenja, ki je bilo le še zveržena podoba obupa, njegovih blodenj. Kdaj pa kdaj se mu je to za nekaj trenutkov res posrečilo. Vendar kmalu ga je prevzel nepopisen strah, da bi utegnilo tako za zmerom ostati, da bi mogel izgubiti vsak spomin in ne zmogel nikoli več jasne misli. Komaj se je pa tega zavedel, je zašepetal:

Da, da, blodnje, blodnje, blodnje, boljše je, da se mi blede, neprestano malo blede — zakaj, sicer... zblaznim povsem v tej otopelosti in omračenosti vseh čuvstev, v tej zmešnjavi spominov — prav za prav le enega samega spomina; v pogledu na eno samo podobo, s katere se mu reži njegov obraz — obraz ubijalca lastne mladosti in ljubezni. In misli so mu privrele s podvojeno silo, pričele gomazeti vsepovsod, da jih je čutil vprav telesno — in so se mu križale, se prehitvale, se teple med seboj in se kopičile druga na drugo vseprek v strahotno zmedo, dokler ga ni premagala smrtna utrujenost, ko se je zbal te blazno zamočane štrene svojega jaza, ki je drvel v mrak neizmernih globin.

Šinil je kvišku, z bolno izbuljenimi očmi gledal okoli sebe brezumno, besno, se strahoma pričel otipavati in mrzlično šepetal — o, še, še, vse je še tukaj. Toda kakor bi lastnim rokam ne verjel, si je segel v razmršene lase, se zamajal, obraz se mu je spačil, zaškrtal je z zobmi, roki krčevito stisnil v pesti in jih grozeče dvignil. V očeh se mu je pobilskavalo kakor ob pripravljajoči se nevihti nebo. Telo se mu je usločilo. Podoben prežeči pobesnili zver, je v mišicah čutil napor vseh svojih sil in čakal — zdaj zdaj se mora zlomiti, se mo-

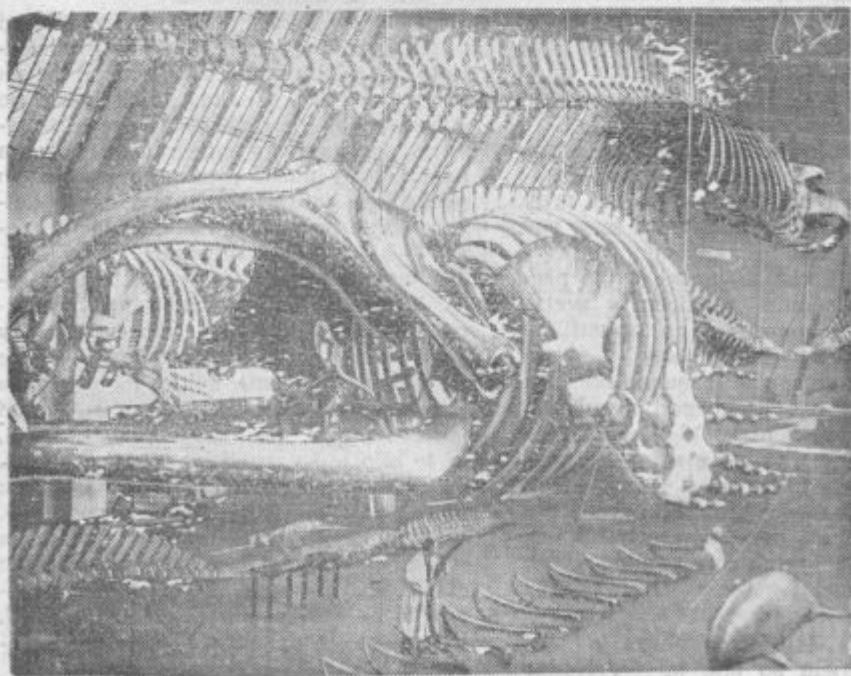
ra nekaj zlomiti — o, da bi bila le ena sama misel, le ena samo malo svetla misel, določna in dobra — o čemerkoli.

Roki sta mu mrtvo omahnili. Nič! Nič! je bolestno zaječal. Zahotelo se mu je nečesa težkega, velikega, da bi se mogel kako z nečim spoprijeti, da bi vsaj svojim rokam, tem svojim mišičastim, življenja polnim rokam dal zaživet, — pa se je v tej svoji misli splazil le do naslanjača in padel nanj. To je bilo tisto težko, veliko: le trije koraki vse njegove volje, da se je mogel nekam zgruditi in se znova izročiti bednemu strmenju in svoji boli, iskati v sebi luči, izhoda iz muke spominov. Tedaj mu je roka zdrsula po telesu navzgor, po mehkem blagu in otipala kolar. Premagal je davečo ga bolečino, zmaknil roko s kolarja, ki ga je dušil, tiščal kakor jeklen obroč, in mirno pomislil:

»Da, da, saj ne more biti drugače!«

★

Zunaj je vladal tih večer. Mlejnik je nekaj časa nepremično, razboljen, voščeno blede gledal v medlo razsvetljeno okno, na katerega je padala gosta, rumena luč cestne svetilke. V globoki temi ga je objel eden tistih rahlih spancev, ko človek vse čuti, kaj se godi okoli, sliši vsak najmanjši šum, bere vse svo-

POŠASTI GLOBOKEGA MORJA
Pogled v veliko dvorano prirodoslovskega muzeja v Kensingtonu (London), kjer človek skoraj izgine sredi množičnih okostij različnih prebivalcev globoknega morja

je misli — a se ne more geniti, in so mu veke kakor prilepljene druga k drugi.

Od nekod so priplavalih rahli zvoki orgel. Mlejnik se je zdrsnil. A pogledal ni. Orgle so mogočno zabučale. Čez nekaj časa je Mlejnikov obraz spreletel miren smehljaj in takoj izginil. Ustnice so se mu zgenile. Preko njih je prišla ena sama, tiha beseda:

»Gabrijela« — in šla za sanjami dalje v človeško samoto, daleč na prostrano visoko planoto, po kateri se vije široko zevajoč prepad, zemeljska razpoka, ki ji ni videti ne začetka ne konca, kakor bi delila svet v dve nezdružljivi polovici. Ob tem prepadu, prav na robu stoji Gabrijela. Videti je zelo utrujena. Opoteka se: In med opotekanjem razprostira roki, ki ji nad prepadom omahujeta, kakor bi jo nevidna sila vlekla v njegove skrivnostne globine. Gabrijeline oči so uprte v daljo, prosijo, vabijo. Po snežno belih licih ji zdaj pa zdaj zdrsi solza. Telo ji omahuje, se sklanja nad breznom. Zmanjkuje ji tal.

Na drugi strani, daleč od prepada, sredi ravnih stoji Mlejnik. V njegovem bledem, resnem obrazu je napeto pričakovanje. Zdi se, da Gabrijele ne vidi. Odet v zlat talar in s srebrnim križem v roki strmi zamaknjeno nekam v da-

lavo, stoji kakor skala, negiben, visoko zravn. V svoji negibnosti je videti, kakor bi bil res okamenel. Čez nekaj časa pa, ko da se je z gore utrgala skala, je vztrepetal po vsem telesu in se zagledal v Gabrijelo, ki ga je priklicala iz zamaknenosti. Po vsej planjavi je zazvenelo. Srebrni križ mu je zdrsnil iz roke, padel na beli kamen...

Obraz se mu oživlja. V smrtnem strahu izteza roki proti njej, ki niha med svetovoma. Njegov obraz je zdaj poln življenja, rdečeličen je, krepak, in celo smrtni strah, ki ga razodevajo njegove oči, mu ne more vzeti živega izraza veselosti, razbrzdane veselosti študenta, ki objema in poljublja dekle. Močne ustnice se mu zdaj pa zdaj napno v strasten poljub in plavi lasje mu v kodrih padajo na čelo in senci, da stresa z glavo ves prešerne volje — študent Mlejnik. A podoba ugaša. Njegov obraz je od zlatega talarja nebeško obsijan. Že je v njem utelešena bolečina neutешenosti, ubitega hrepenenja. Njegova drža je spokorniška. Glava se mu sklanja na prsi, vse niže. Mlejnik pada. Kolena se dotikajo tal. Tako odhaja po ravnini zemlji od brezdanjega prepada, dalje v svoj svet za svojim poklicem, za svojim poslanstvom.

D A L J E

BORBA ZOPER SLANO

V Ameriki se poljedelci bore zoper slano z zažiganjem starih gumijastih koles. Dim, ki nastaja pri tem, je baje uspešno sredstvo zoper slano

ZAROTA ZOPER SVET

ESSAD BEG

N A D A L J E V A N J E

AVTORIZIRAN PREVOD

BORBA ČRNE ZASTAVE

G
P
U

Odgovor desničarske protiboljševiške Rusije na najstrašnejši teror v zgodovini je znan ter ni treba tu posebej govoriti o njem. Bil je to tako zvan bel pokret. Tudi odgovor socialistov je bržkone znan. Upor levičarskih socialnih revolucionarjev in ime Savinkov povesta dovolj.

Popolnoma neznana pa je borba, ki jo je vodila zoper komuniste najbolj levičarska stranka na svetu, ki je bila nekoč v najtesnejših zvezah z boljševiki in ki je boljševiki nikoli niso obtoževali zveze z razrednim sovražnikom.

Prav za to nas mora ta borba najbolj zanimati, kajti v tej borbi je bil odgovor, ki ga je dala proletarska Rusija organizatorjem rdečega terorja. To so bili anarhisti, čijih črna zastava je nekoč vihrala poleg rdečega boljševiškega praporja. Pomen anarhistov v Rusiji je velik. Bakunin in knez Krapotkin sta preskrbela ruskemu anarhizmu mednarodno veljavo. Med revolucijo l. 1905 in v sledečih letih reakcije so imeli anarhisti — s stališča revolucionarne stranke — pomembno in plodonosno vlogo. Metali so bombe, organizirali tako imenovani neosebni teror ter plenili denar. Bili so razdeljeni v številne skrajno čudne organizacije: anarhiste-individualiste, anarhiste-komuniste; anarho-sindikaliste, anarhisteroriste in anarhiste-eksiste.¹ Vsem sta bila lastna pristno proletarsko mišljenje in neutajljivo nagnjenje do banditstva. Bili so prepričani, da je upravičen najpodlejši rop s stališča višjega spoznanja in da je treba seznaniti ljudstvo z idejo socialnega uravnovešenja z vsemi sredstvi. V nasprotju z boljševiki so bili anarhisti zelo popularni. Pod črno zastavo radikalnega izenačenja so se zbirali vsi oni, ki so stremeli po neure-

jenem življenju. Takšnih ljudi je bilo v Rusiji zmerom dovolj.

V oktobrskih dneh so bili anarhisti praktično solidarni z boljševiki. Kot mornarji in kot vojaki rdeče garde so bili anarhisti v prvih vrstah oktobrskih bojevnikov.² Mornar in anarhist Zeleznjak je postal celo junak neke boljševiške legende.³ Po končani borbi, ko so se boljševiki dokumentirali kot edina proletarska stranka na svetu, so napovedali boj radikalni stranki ruskega proletariata, edinemu zares ruskemu proletarskemu pokretu — anarhistom. Anarhisti niso bili sposobni za ta boj, bili so preveč neorganizirani, preveč »anarhistični« in preveč ruski. Anarhisti so po zavzetju Moskve začeli na svoj način uveljavljati nov družbeni red. Njih slikovite oborožene postave, njih dolgolase in nepočesane glave si videl po vseh kotih Moskve. Zasedli so palače, spali po stari tradiciji na zabojih z dinamitom, vzeli iz trgovin in bank z dinamitnimi bombami v rokah toliko denarja in blaga, kolikor so ga pač potrebovali ter so izdajali časnik »Anarhija«.

V tistih dneh je plapolala črna zastava anarhije na kakih pet in dvajsetih palačah. V teh palačah so se pogovarjali, popivali in spali anarhisti. V splošnem so se počutili zelo srečne. Celo boljševiki, ki takrat še niso pojmovali reda, so bili v primeri z anarhisti pravi vzgled meščanske dostojnosti. Divje početje anarhistov se je najbrž skladalo s pojmi, ki jih je imelo rusko ljudstvo o pravi revoluciji. Kajti ne samo med meščanstvom in med zastopniki poraženih razredov, ampak tudi in pred vsem med kmeti in delavci je bilo največ ljudi, ki so simpatizirali z anarhisti.

Ljudstvo je nekako čutilo, da ne moreta ne diktatura in ne državni komunizem uresničiti ideala državi sovražnih ruskih množic, pač pa državo zanikajoči anarhisti. In prav ta popularnost anarhistov v Rusiji je prisilila boljševike, ki so se smatrali za edine zastopnike ljudske volje, da so napovedali boj

¹ Ernst Friedrich: »Die Verfolgung der Anarchisten in Sovjet Russland«, Berlin 1923, str. 79

² Lacic: »Dve letie, str. 62.

³ Essad beg: »Staline, str. 123—125.

anarhistom. Ponoči 12. aprila 1918 so Čekine čete, ojačene s topništvo, obkolile pet in dvajset anarhističnih palač. Anarhisti so se obupno branili. Morali so streljati nanje s topovi. V borbi je padlo na tucate anarhistov.⁴ V jutru 13. aprila so mogli boljševiki proslaviti svoj veliki uspeh: voditelji anarhistov so sedeli v Čekinih ječah.

Sovjetski vladi se je posrečilo, da je aretirala anarhiste, težje pa je bilo naprtiti jim primerno obtožbo. Pri najboljši volji jih niso mogli osumiti zveze z belimi gardisti. Kot pristaši legalne stranke so delali po svoji ideologiji. Slednjč so jih zaradi njih banditstva obsodili na smrt.

Pri nadaljnjih dogodkih se je pokazala vsa posebnost komunistične države. Anarhisti so kratko malo odklanjali priznanje razsodb in kazni. Zabarikadirali so se na hodniku jetnišnice ter pričeli z gladovno stavko. Komunisti so najprvo poskusili zasesti hodnik, kar se jim ni posrečilo. Potem je prišel poveljnik jetnišnice ter skušal pridobiti sodruge na tovariški način. »Sodrugič, jim je dejal, »vi ste tovariši in mi smo tovariši, raz-

sodba je pravomočna, pokorite se sodbi proletarskega sodišča!«

Anarhisti so se nekoliko posvetovali ter so bili končno pripravljene podpisati revers z izjavo, da proletarska vlada ni kriva njih smrti zaradi gladu, ampak da je pripravljena preskrbeti jim zadostne hrane. Ta revers ni mogel mnogo koristiti proletarski vladi. Poveljnik jetnišnice je moral oditi, anarhisti pa so demonstrativno vztrajali pri gladovni stavki.

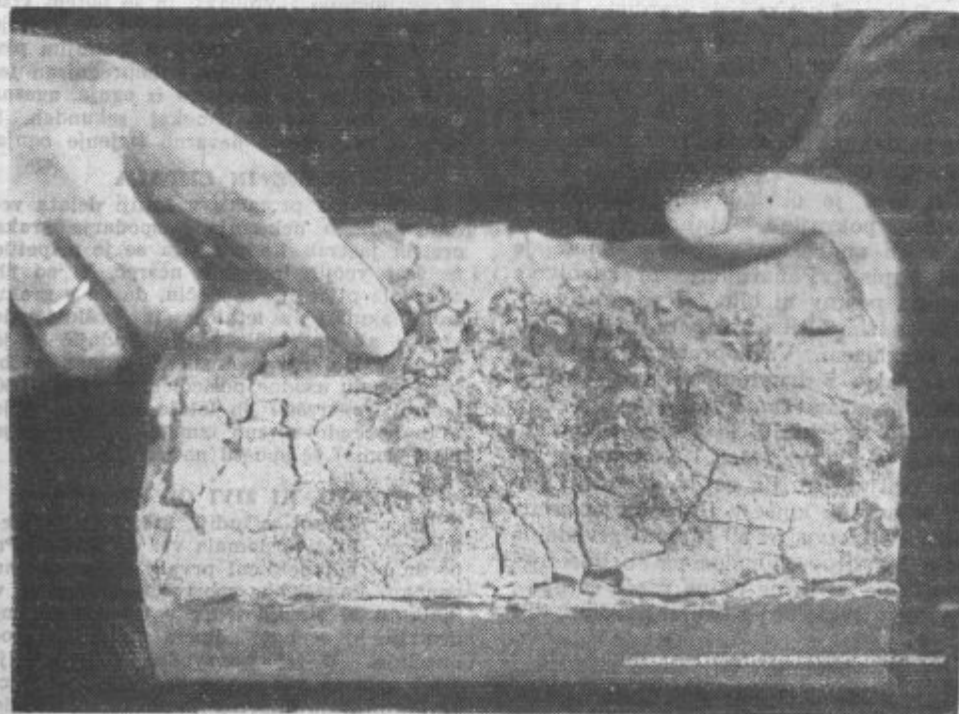
Ko so anarhisti že enajst dni stradali, je prišel sam Dzeržinski, ki jih je skušal pregovoriti. Ko mu to ni uspelo, je nekoliko pomolčal, potem pa je rekel: »Dobro, mi razveljavimo obsodbo, vas bomo pa poslali v kapitalistične države. Vaša nadaljnja usoda nas potem ne briga več.«⁵

Navzlic temu razveljavanju pravomočne obsodbe se je nadaljevalo zasledovanje anarhistov. Pa tudi anarhisti so se borili proti sovjetski državi z vsemi sredstvi. Oropali so oddelek državne banke in mnoge urade, organizirali upor v Brjansku. Komunisti so jih mnogo aretirali in slednjč tudi postrelili.⁶ Odgovor anarhistov na ustrelitve je bila

⁴ A. Bekrenjev: »Slike jetniškega življenja«, str. 113, 116.

⁵ Laci: »Dve letič, str. 62.

⁶ Laci: »Dve letič in »Čeka«.

Kos meteorja, ki ga hranijo v berlinskem astronomskem muzeju

bomba, ki sta jo njih voditelja Kovalevič, imenovan Napoleon, in Sobalov vrgla v poslopje moskovskega sovjeta in še cela vrsta drugih terorističnih činov, v katerih se je dokumentirala anarhistična Rusija.⁷⁾ Anarhisti so nameravali razstreliti tudi Kreml, umoriti sovjetske komisarje in oropati vse banke.

Kljub tem sovjetskim borbenim metodam niso anarhisti navadni roparji. Ko se je n. pr. neki tovorni avto s čekisti bližal anarhistični centrali v Moskvi, so pognali anarhisti v zrak celo poslopje, ki se je razletelo z njimi vred, dejanje, ki se je često ponovilo in ki se ne more smatrati kot značilnost navadnih banditov.⁸⁾

Ko je bila končno njih pozicija izgubljena, ko je bilo v Čeki postreljenih že na stotine anarhistov, so zapustili svoja skrivališča, vzeli s seboj svoje dinamične bombe ter se preselili iz negostoljubne moskovske dežele v južno, zdaj po državljanski vojni razdeljeno Ukrajino. V bogatih stepah, med potomci starih kozakov se je začelo zdaj največje anarhistično gibanje, kar jih pozna svet. Vodja tega pokreta je bil kmet in anarhist nestor Mahno. Njegovo središče je bilo v vasi Guljaj Pole v Ukrajini. Ta pokret je prišel iz srede ljudstva ter se je boril v enaki meri zoper bele gardiste kakor komuniste. Cilji so bili čisto anarhistični: ustanovitev družbe brez nasilja, socialna revolucija in uničenje vsake vlade. Značilno je, da se je ta popolnoma neorganiziran ljudski pokret z vso odločnostjo boril zoper boljševike.

Tri leta je obvladoval očka Mahno obsežne pokrajine. Mahno je uvedel praktični anarhizem, njegov denar je imel napis: »Ponarejanje ni kaznivo.« Civilnih postav ni bilo. V njegovi rezidenci je izhajal list »Nabat«, ki je pridigal anarhizem. Vsak prebivalec je živel »v soglasju z drugimi, po svoji želji.« Mahno je poznal samo vojna povelja, vojna pa, ki jo je vodil, je bila brutalna, roparska in krvava. Med ljudstvom je bil tako priljubljen, da se je imenoval nekaj časa vsak kmet v Ukrajini za anarhista. V bistvu je bil Mahno seveda le vodja banditov. Vendar pa so bile njegove tolpe — in ne redne rdeče čete —, ki so izvojevale boj z belimi gardisti. Te

zasluge bi moskovska vlada ne smela prav za prav nikoli pozabiti. Toda pozabila je hitro. Ko je zadnji vojak generala Vrangla zapustil Krim, se je pojavil tam vodja Čeke Bela Khun, ki je imel nalogo, da uniči ostanke meščanstva in anarhistov. Prvo nalogo je lahko izvršil. Krimska Čeka je usmrtila 120.000 ljudi. Težje pa je bilo z uničenjem anarhističnih čet, proti katerim so nastopili letski in kitajski bataljoni Čeke. Zadnjikrat se je skušala braniti protiboljševiška proletarsko kmečka Rusija. Toda nobeno junaštvo, nobena strategija ni mogla storiti ničesar pred topovi Čeke. Očka Mahno je z redkimi pristaši zapustil Rusijo.

Tako se je končala borba črne zastave, borba neorganiziranega ljudstva zoper boljševiško silo. Čeka je zmagala tudi to pot.

D A L J E

NEZGORLJIV LES

Precej staro je že prizadevanje, da bi se naredil les nezgorljiv. Tak les je posebno važen za lesene stavbe, vendar te težnje niso pokazale željenega uspeha. Sedaj je bila v Pragi patentirana kemična tvarina, ki more gorljivost lesa znižati tako zelo, da že lahko govorimo o nezgorljivem lesu. Če se les impregnira s to kemično tvarino, ki se imenuje »pyropax«, in se potem vrže v ogenj, zgoreni le na površini. S tem je onemogočen pristop zraka k spodnjim plastem lesa. Med tem ko neimpregniran les gori dalje, če ga vzamemo iz ognja, ugasne impregniran les že v nekaj sekundah. S tem je preprečeno nevarno širjenje ognja.

PTICE IN LETALA

Letalskemu prometu v Indiji delata veliko nadlego nekdanja gospodarja zraka orel in jastreb. Zadnja leta se je pripetilo že šest večjih letalskih nesreč, ki so jih zakrivilo ptice na ta način, da so v zraku trčile skupaj z letalom in poškodovale aparat ali pa ranile pilota. Zadnjič se je zgodil v Kalkuti spet sličen primer, ki bi imel kmalu usodne posledice. V višini 1000 metrov je treščil ob letalo jastreb, ki je tako poškodoval eno izmed kril, da se je pilot komaj še apustil na zemljo.

MESTO, KI ŽIVI OB SPORTU

To je Sialkot v Indiji, šteje 72.000 prebivalcev, ki žive domala vsi od sporta. Pa ne da bi bili poklicni prvaki za to ali ono panogo današnjih sportov. Domačini v Sialkotu si služijo kruh v tamkajšnji industriji, ki se bavi edinole s sportno proizvodnjo. V tej nenavadni aglomeraciji stoji namreč nič manj ko 3000 delavnic, ki proizvajajo sportne potrebščine, krogle za tenis, nogometne mečke (žoge), stožce za takljanje, opremo za plavanje itd. (n.)

⁷⁾ Lacis: istotam.

⁸⁾ P. Aršinov: »Zgodovina Mahno pokreta (1918, 21).« Izdala skupina ruskih anarhistov v Nemčiji, Berlin 1923.

P O S I N J I A D R I J I

DR. ANTON DEBELJAK

N A D A L J E V A N J E

Pa vrnimó se k žeji. Ob njej mi je šinila na pamet domislica nesrečnega moža, ki je predolgo ležal na soncu in dobil vročino. Poklicali so zdravnika in ta mu reče: »Priatelj, ako ti je prav, te ozdravim.« Nato pa bolnik: »Mrzlico mi ozdravite, g. doktor, ali žeje mi nikar pregnati, ker je tako ugodno, kadar kaj hladnega teče niz grlo.«

Uči potreba iskat' hleba, najdeš v Pleteršniku pod goslom »potreba«, rečenica, ki je ne morem iztakniti v Kocbek-Sašljevih »Slovenskih pregovorih, rekih in prilikah« (1934). Tudi za žejo to velja. Dalmatinci so morali izkopati marsikod »četrnje«, kjer se zbira mešanica morske in sladke vode, ki jo nekod zovejo bočarda, drugod bočatna voda; salamastra, krušija (iz grščine: mešanica?); bočat, bočatan utegne biti iz istega vrela kakor naš: boč, beč, buč, ki sega nemara nazaj na latinski »puteus«. Dr. Rubić ima lep slovanski izraz: slanica, pokojni »Krtadžica« pa je skoval, če se ne motim: somornica... Na otoke pa vozi vodo brod »Sitnica«. L. 1927 sem videl v Biogradu, kako se pulijo ljudje za vodo. Mestoma je »vidro« vode po 1 dinar.

Navzlic tolikeri vodi pogrešam vode, da bi se odžejal. Za nadomestek elementa, ki ga je Pindar nazval aristokratsko pijačo: hydor men ariston, pa uživam vino v kroglicah, namreč grozdje. Med tem pa poslušam pritajeno pevuckanje v svoji bližini:

Dođji mi, draga, dođji
tamo na morski greben,
ja hoću da te jednom
u čelo poljubim...

Kaj prav za prav misli ta človek? Njegove prikrité želje se bodo dale razkrinkati, kadar bo učenjak v newyorškem Sing Sing Institutu — s psevdonomom Primo L. Irpa — dodelal svoj stroj, s katerim bo celo na daljavo lovil tuje misli in jih pretvarjal v zvočne valove, to se pravi: v besede. Ali pa je res na potu takšen izum? Nemogoč mi ne zdi. Dvom se mi je pa vendarle obudil, ker sem ime L. Irpa razkril kot April, Primo pa se reče: Prvi. Torej je novinar zapisal to poročilo za prvi april.

Ta kriptogram me je domislil nekega drugega, ki ga srečaš v Sandanovem tedniku »France Les Balkans« 19. jan. 1935. V članku »Une nouvelle méthode de chant yougoslave« poroča M. de Silloim o novi pevski metodi, ki jo je gospa Marie Louise Birmelé posnela po guzlarskem načinu in jo sedaj priporoča svojim francoskim gojencem. Nadarjena profesorica in skladateljica je v svoj namen spisala knjigo »Méthode Yougoslave« kot podlago v učenju zvočne vede in baje dosega presenetljive uspehe. Njena gojenka, gospodična Claire Duriche, je s svojimi »recitali« v St. Moritzu in v Engadini izzvala silno navdušenje med občinstvom in pohvalna poročila v tisku.

O resničnosti teh podatkov mi ni treba dvomiti, čeprav se mi je poročevalčevo ime razluščilo v A. de Miollis. Ob tej priliki mi je šinilo na um še nekaj skritih ali lažnih imen, ki sem jih srečaval dolgo po pariškem Figaru, n. pr. Ecila, po vsem videzu žensko bitje: Alice; ali Dranem, ki bo vsekako Ménard. Zanimiv je anagram francoskega popevkarja, ki podpisuje svoje poskočnice s: Xanrof. Obrnjeno se bere: Fornax, kar pomeni v latinščini: peč. Saj še pomnite tiste slovensko-ciceronske versifikacije:

Sedeo post fornacem
et habeo bonam pacem...

Tale moj junak Pečnik mora imeti v svojem krstnem listu patronimik: 'Dufour. Ako pa preudariš, da four razen peči pomeni še: neuspeh v gledališču, fiasko, polom, nička, praznica, sprevidiš pri tej priči, da mlad Apolonov privrženec ni mogel v javnost z imenom, podobnim našemu »Polomik« ali »Smola«.

Ker sem že pri anagramih, bom omenil še nekatere znamenite vzorce. Voltaire na priliko spada semkaj. *Primek Arouet mi je za podlago, samo dodaj še črki l. i. (le jeune, mlajši). Možen je bil v dobi, ko še niso ločili u in v, i in j. Hudomušni Francoz v osredju države daje temu primku poseben pomen: vzdevek za človeka, ki rad poljske pridelke krađe (vole-terre).

François Rabelais — to že cela stoletja ni več uradna tajnost — se je ne-

kaj časa skrival za anagramom Alcofribas Nasier.

Rokokojski bard Mihael S i n e d, prav za prav Denis (Dioniz), je bil prejkone vzorec očetu Marku Pohlinu, da je 1788 izdal Kratkočasne uganke pod imenom Kumras, t. j. Markus. Avtor romana iz svetovne vojne »Na zapadu nič novega«, Remarque, kakor se mi je zadelo takoj ob prvem srečanju, bi utegnil biti Kramer, ali možak je oporekal taki podmeni. Komu ni znan naš odvetnik Nejaz Nemcigren, avtor neobjavljenih objestnih sonetov in nemara članka »Čez 50 let« (pogled v Ljubljano leta 1945., Novice 1901)? Malokdo pa ve za poeteso, ki se podpisuje Ani Fares in ki je zložila slavospev »Metli«.

Zanimivo je pesniško ime Jovana Jovanovića, namreč Zmaj, kar je baje nastalo po pesmi 3. maj: številko tri je nekdo čital za črko z! Kolikor toliko spada semkaj junaški, epski volilni program Uptona Sinclair-a iz l. 1934. z naslovom: Epic! To pa je zgolj akrostih njegovega gesla: End poverty in Cafornia, odpravite siromaštvo v Kaliforniji.

Čedni anagrami so nadalje taki, kjer se kako ime duhovito tolmači s prikladnim izrekom. Pesnik Piere de Ronsard se je preobličil potrpežljivemu predstavljalcu črk v: Rose de Pindare, Pindarova roža; Marie de Touchet — obnožnja Karlu IX — v krilatico: Je charme tout, vsakogar očaram; frère Jacques Clément, ki je umoril Henrika III., v samoobsodbo: c'est l'enfer qui m'a créé, pekél me je ustvaril. Velika francoska prekucija: Révolution française daje preroške besede: Un Corse la finira, Korsičan jo bo končal. Dokler je bil Versailles še samota, preprosto shajališče lovecev, je veljalo zanj: ville seras, mesto postaneš.

Gusarsko polje ali zemeljski pas, kakor pravijo Islandci morju, se je plajhalo in mi včasí butilo v usta. Nekajkrat je poškrbilo tudi psička, ki ga je dečko dražil in ki razjarjen renči, rohni, ponavljajoč svoj debeli R, kakor ga je označil že starorimski pesnik Lucilius: Irritata canis quod R quamplurima dicat. Otročaj ga je izpraševal nekako takole: »Radiš šta? Ništa ne radiš? Radi šta ništa ne radiš?« in kužetu se je za malo zdela taka zafrkacija.

Solilebnik, ki je imel okoli sebe več soli ko hleba, je vnovič priplaval z grebena na obalo in me pozdravil: »Onaka no gualva va ikagadesuka?« Kako je

kaj s tvojim želodcem? Menda je v kakem dnevniku pobral ta niponski pozdrav, prav tako materialističen ko kitajski »Ali si svoj riž pojedel?«

»Nehati bo treba kopanje. Vsaka stvar ima svoj konec!«

»Klobasa pa dva.«

»Sveder pa tri.«

»Križ pa štiri.«

»Pentagram pa pet...«

SPLIT: NA BACVICAH

Sepajoč od rane na stopalu sem spremljal solilebnika skozi predel, ki nosi na starejših zemljevidih napis: Posjed Katalinića, in sem mu pokazal hišo, kjer je pred malo leti bival zloglasni italijanski konzul. Da bi se rogal Hrvatom, je oblekel svojo opico v poljiško narodno nošo! Kako drugačen, takten in prikupen je bil na priliko argentinski konzul, slikar in pesnik Rossani! Svojo ljubezen do naše zemlje mi je nekajkrat zatrjeval. Iz Asunciona v Paragvaju n. pr. mi je ob koncu l. 1928. sporočil med drugim:

Pienso estar ahora unos seis años en Buenos Aires y despues trataré de volver a »moja lijepa Jugoslavja«, pues tengo por su tierra, amigo Debeljak, un grande cariño... Ja sam bio puno sretan in Jugoslavja i mislim uvijek Mosore, Dinara, Koziak...! Cuando se ha vivido en Jugoelavija y se le ha querido como yo la quiero — difícilmente se puede ir de ella. He pasado muy buenos tiempos en su tierra y debo tener por ella casi un afecto de hijo, mi querido Profesor y amigo, itd.

Tako sva polahko »jedla zrake«, kakor reče Brazilec sprehodu, po teh zgodovinsko pomembnih tleh in dospela v mesto, nato pa mimo Grgura Ninskega, ki mu golobje delajo družčino. Teh nedolžnih stvaric, ki pa so nemara manj nedolžne, nego pripoveduje ustno izročilo, je tod res obilo. Pred leti mi je bil tak nepridiprav z viška spustil na ramo

pri zimski suknji vroč ocvirek, ki se je kar nekako zažrl v blago, čeprav sem se bil požuril do vodnjaka in izpral mažež.

Golobov se otepajo celo v papeževi okolici, čeprav je ta ptič tako pomemben v svetem pismu. Lani je bilo namreč v Vatikanu sklenjeno, da bodo nemilo preganjali okoli bazilike sv. Petra te krilatce, ker delajo škodo po znameniti umetnini. Rimski dnevniki so se zganili ter ugovarjali proti nekrščanski odredbi, ki naj bi zatrla neoporečno privlačnost omenjenega kraja. Tudi Društvo za varstvo živali je posredovalo in prosvedovalo pri komandantu Serafiniju, guvernerju Vatikanske države — Vaticanaille jo je nazval hudomušen Francoz, kakor lahko bereš v Nyr ovi »Semantiki«. Spričo mogočnih zagovornikov in odvetnikov so bili golobci in golobičice vsaj deloma reše-

ni. Poveljnik Serafini je zagotovil predsednika zoofilske družbe, profesorja Gregoraci-ja (pred leti sem naletel to ime v obliki Greoraci, gre — korači), da bodo le tedaj pa tedaj živalce, drage Asiškemu ubožcu, porazdelili na različne rimske trge, kadar se bodo pod slavno kupolo le preveč razmnožili.

Ko sem mislil o teh pticah, nazvanih po temno-modri barvi, primerjaj rusko golubó-j-višnjev, mi je rojila po možganih premlata popevka:

Kako riba plava,
samo Kotoriba ne.
Vsaki potok teče,
samo Loški potok ne.

Vsaka tica leta,
samo Hrvatica ne.
Vsaka bica bleja,
samo golobica ne.

D A L J E

BLUMENBACH (1832) O SLOVENCIH

I. KOSTIAL

N a d a l j e v a n j e

Posebno zanimivo je v tej knjigi poglavje o šegah, navadah in običajih (str. 40—48). Ženitovanjske običaje naj preskočim, ker imamo zdaj o njih Piprekovo knjigo »Slavische Hochzeits- und Brautwerbungsgebräuche«. — O plesih pravi B.: »Zegnanja in druge ljudske veselice se praznujejo navadno pod milim nebom z gostijo in plesom. Zelo priljubljen je štajerski ples; Ziljani imajo svoj posebni poskakujoči narodni ples (po $\frac{3}{4}$ taktu), ki mu pravijo visoki raj, najbrž preostanek staroslovanske dobe in del paganske službe božje. Med slovanskimi narodnimi pesmimi je marsikatera, ki se ne more imenovati nemelodična, posebno Rožani v tem pogledu prednjačijo; oni spadajo brez dvoma med najboljše slovenske pevce na Koroškem. Godba, ki svira ob takih veselicah v Ziljski dolini, je sestavljena iz dvojnih gosli, enega brača (»tenorja«), 1 cimbal (Hackbrett) ali citer in 1 basa (»bunke«). Dasi njih godci igrajo le po posluhu (ker not ne poznajo), se je vendar pred nekaj leti v Črni sestavila slovenska godbena četa, ki je daleč naokrog zaslovela.

Spoščno priljubljene zabave so kegljanje, streljanje v tarčo in kvartanje, na Koroškem vrh tega na Grobniškem polju zbijanje krogle, pozimi tu pa tam »lučanje po ledu« (pri tem lučajo pločo proti krogli, ki stoji na ledu).

Prav značilna zabava Ziljanov je na »zbadanje kadič«, zanimiv preostanek starega ljudskega običaja, ki ga morda ni več

najti pri nobenem slovanskem narodu v Avstriji. Zdi se, da pripada ta igra nekdanjim bojnim igram, ker jo lahko igrajo samo močni in pogumni ljudje na konjih. — Druge veselice so manj interesantne. Znamenita je le jamska slavnost, ki se praznuje vsako leto na binkoštni ponedeljek v Postojni; škoda je le, da se pri tem lepi stalaktiti pogosto poškodujejo ali jih vsaj številne bakle okadijo. Tudi romanje, ki je na Koroškem in Kranjskem precej v navadi se lahko šteje v nekem oziru za ljudsko slavnost, ker se v malo dnevih, ki si jih privoščijo kmet za razvedrilo, stikajo, združujejo ter razgovarjajo o skupnih zadevah.

Iz poglavja o kmetijstvu naj omenim le tole (str. 49/50):

»Zemlja se obdeluje nekaj z oralom, nekaj z ročnim orodjem. Na Koroškem se orje na strmih rebrih z voli in kravam; revnejši obdelujejo zemljo z motiko. Na S p Koroškem se uporablja t. zv. A r l (prvotno = črtalo), to je lahko oralice; v Ziljski dolini pa, kjer se mora kmet z nehvaležno zemljo prav boriti, se orje s plugom s priprego treh ali celo štirih konj. Pogosto opravljajo to delo ženske (zlasti na Kranjskem), moški pa med tem vozarijo in kupčujejo. Zito se žanje večji del s srpom. Nekaj posebnega je sušenje snopja na polju v kozelcih, visokih lesenih odrih. Ti so dveh vrst: dvojni in ehostavni. Dvojni (»stog, stueg«) stoje navadno pri hišah in imajo pravo ostrežje; široki so in dolgi, da se lahko

postavljajo pod nje vozovi in kmetijsko orodje, da se obvarujejo mokrote. Streha se opira na dve vrsti stebrov; vsaka teh vrst ima dva ali več stebrov, ki so oddaljeni eden od drugega 3 do 4 sežnje. Ti stebri so med seboj popreko zvezani s precej debelimi preklami, ki so v enakih razdaljah med seboj; snopi se upogibljujejo pri sredini čez prekle ter se vrstijo po vsej dolžini prekel. Enostavni kozelci (»kosovz, kosuv«) so v navadi na bolj oddaljenih poljih; imajo le eno vrsto stebrov s primernim ostrešjem, ki varuje obe strani kozelca proti dežju. (O kozelcih je spisal dr. A. Melik celo knjigo!) Na str. 51: »Proso sta v nekaterih kranjskih pokrajinah izpodrinila krompir pa koruza; zato se zdaj ne seje več tako močno kot prej, vendar pa se porabi še dosti proso za kruh in močnate jedi. Imamo belo, sivo, črno in rdeče proso. Korošci imajo to žitarico prav radi. Ajda se v obeh deželah močno goji; na Koroškem tudi bar. Pridelovanje krompirja, ki ga je prinesel v Celovec v začetku 2. polovice XVIII. stoletja Thys, se je zelo dvignilo... Zelje se prideluje posebno v Mostah, Slapah in na Studencu pri Ljub-

ljani.« — Na str. 53: »Vino z Dolenjskega, in sicer iz okolice Novega mesta, Grčevja, Klevčeva, s Trške gore, z gor pri Crnomlju itd. je cenjeno. Nekaj vrst tega vina je znanih pod imenom marvin (»Markwein« = vino iz Slov. krajine, Wind. Mark). Na Notranjskem rastejo najboljša vina na Vipavskem pri št. Vidu, Leitenburgu (pri Ložah), Roseriku (morda Rossenegg = Podbrdje?) in drugod; med njimi je neka vrsta »Kindermacher«.

Naj sklenem z odstavkom o koristnih rastlinah na Goriškem (str. 118/9): »že v začetku pomladi vidiš v bližini Gorice, če hodiš po gričih, divji jazmin, razhodnik, samoraščje perunike... Iz mišjega trna (*Ruscus aculeatus*) se delajo tukaj hlevske metle. Iz neke vrste *Panicum* pa (t. j. iz sirka) sobne metle, ker brezovih tu ne poznajo. Tu zagledaš tudi na severu neznano, tako lepo rastlino *Eryngium amethysteum* poleg *Campanulae pyramidalis* in španske brine (*Juniperus oxycedrus*)... Ruja (*Rhus cotinus*) raste na Krasu; iz njega se izdeluje nepristni sumah (ruj) za strojenje kože, ki se izvažajo na Rusko in Turško.«

Z A P I S K I

Zgodovina na tekočem traku

Trideset italijanskih profesorjev je dobilo z najvišjega vladnega mesta povelje, da morajo v najkrajšem času napisati trideset zvezkov debelo zgodovino od Romula do Mussolinija. Prvih šest knjig mora iziti v pospešenem tempu še letos. Naročena zgodovina mora obdelavati italijansko preteklost od prvih začetkov do naših dni kot enoto, rimstvo pa se mora zrcaliti v zgodovini kot temelj človeške kulture z geslom »Extra Romam nulla salus«.

Iz zadevnih prospektov je razvidno, da sedanji oblastniki v Italiji niso več zadovoljni z ustvaritvijo svobodne, enotne in močne Italije po treznih Piemontezih, ki so zavrgli politično retoriko italijanske zgodovine (Arnoldo de Brescia, Cola di Rienzi, Mazzini). Novo »zgodovinsko delo« mora pokazati svetu, da je Rim začetek in konec človeškega razvoja. Rim mora spet zagospodovati nad narodi in kdor se upira nesmrtnemu rimskemu ge-

niju, je sovražnik človeškega rodu. Ceo katoliška svetovna cerkev je eden izmed velikih proizvodov rimskega duha.

In še ena reča niti se bo vlekla skozi to zgodovino: dokazovanje, da je germanizem vir vsega političnega in moralnega nereda. To je docela v smislu najnovjše rimske ideologije, ki uči, da preti novemu rimskemu imperiju novo uničenje po sedanjih Nemčiji. Kakor nekoč Luther, ki je omajal gospostvo rimske cerkve (po lateranskem sporazumu je Luther tudi v posvetni rimski enciklopediji predhodnik osvožena demokracije in povzročitelj francoske revolucije ter celo boljše vizma), tako hoče omajati Hitler poleg rimske cerkve tudi fašistični imperij.

Takšna bo ta zgodovinska serijska proizvodnja na tekočem traku. Prava zgodovinska znanost po klerikalnih in marksiističnih metodah — časovni dokument na zaprašeni polici knjižnic:

»Il fare un libro è meno che niente, se il libro fatto non rifa la gente.«

Giuseppe Giusti

T—or

POMLADANSKO DELO (izrezanka)

IZ LITERARNEGA S V E T A

MODERNO RUMUNSKO DRAMO

in razvoj romunskega gledališča od njegovih začetkov do naših dni prikazuje v debelih obrisih J. Huškova-Flajšhansova v razpravi »Moderni rumunski drama« (Orbis, Praha). Doslej niti Romuni sami niso imeli sistematičnega celotnega dela o navedenem vprašanju. Kakor za slovenski tako se je za romunski oder torej prvi v tolikšnem obsegu potrudil češki človek. Kajti Ollanescova »Zgodovina romunskega pozorišča« sega samo v dobo najuspešnejšega dramatika Jona Luže Caragialeja (1855—1912), čigar novelo »Velikonočna sveča« so »žisovci« utegnili čitati pred nekaj leti. Caragiale, nekakšen Molière v svoji domovini, je v veseli igri »Izgubljeno pismo« podal prvi satirično-politični odrski umotvor, ki se da v nekem oziru primerjati Gogoljevemu »Revizorju«. Pisateljica je očrtala vplive z zapada, zlasti med Viljemovo vojno in povojno proizvodnjo, ki skuša nadomestiti zamudo. Danes prevladuje na romunskih deskah, ki pomenijo svet, konverzijski igrokaz, lahna vesela igra, dramatiziranje romanov. (o. p.)

TEHNIČNI OBZORNİK

TEHNIŠKA DELAVNOST RUSIJE

Rusija, ki se z rastočo amerikanizacijo vedno bolj približuje velikim industrijskim državam zapada in vzhoda, je že ponovno dokazala svetu, da ji zamisel in udejstvitev najsmelejših tehniških proizvodov ne dela težav.

Ze rekordni stratosferni polet, ki ga Američani s ponovnimi podvigi niso mogli nadkriliti, je — kljub nezgodi — pokazal svetu visoko stopnjo ruskega letalstva. Temu uspehu se pridružuje sedaj novo letalo »Maksim Gorki«, ki je največje letalo sveta. Zgrajeno je iz kovine; gonil ga osem motorjev, ki proizvajajo skupaj 6600 metrovskih sil. Hitrost te šest in trideset metrov široke ptice znaša 250 km na uro.

Kmalu bo izročena prometu nova železniška proga med Ljeningradom in Moskvo, kjer bodo obratovali izključno aerodinamični vlaki, obstoječi iz štirih vozov. Hitrost teh vlakov bo 160 km na uro. Tako bo imela Rusija najhitrejšo železnico na svetu. Dosedaj sta si delila ta naslov »Leteči škote« in »Leteči Hamburgan«.

Se smelejši so načrti, po katerih naj v teku druge petletke postane Moskva osrednje pristaniško mesto Zveze. Isto-

časno z že započeto gradnjo prekopa med Volgo in Črnim morjem nameravajo zgraditi še prekop med Moskvo in Volgo. Sibirina novih kanalov naj bi bila tako velika, da bi tudi večje ladje mogle doseči glavno mesto. tma

★

Angleška pošta bo izročila prometu novo brezžično telefonsko zvezo z ultrakratkimi valovi. Vezala bo škotski mesti Belfast in Port Patrick, ki sta oddaljena 50 kilometrov.

V bivši nemški koloniji Kamerunu so odkrili izdatna nahajališča nafte. Z ozirom na to, da so nahajališča mineralnega olja v Afriki zelo redka, je votala uprava francoskih mandatov raziskovalcem velike vsote denarja, s čimer jim bo omogočila čim uspešnejši »lov na nafto«.

ČLOVEK IN DOM

KOPALNICA

Napačno je od gospodinj, ki napravijo iz kopalnice nekako shrambo za različne predmete, ki ne spadajo vanjo. Posebno mnoge rade spravijo vanjo umazano perilo, da počaka žehto.

Kopalnica je prostor, ki mora odgovarjati samo svojemu namenu, v njem je treba prav tako paziti na snago in red, kakor v katerem si bodi drugem prostoru. Umazano perilo razširja slab vonj, je bacilonošen in zato spada v drug prostor. Pa tudi za perilo samo je kopalnica neprimeren in slab prostor, ker se v njej nabira sopara, ki se vsesava v perilo, ga navlaži in če čaka več dni na žehto, dobi lahko zaradi vlage pege od plesnobe, katerih ni mogoče nikoli več popolnoma izprati.

Ce je pa zaradi pomanjkanja bolj primerne prostora gospodinja vendar le primorana hraniti perilo do žehte v kopalnici, tedaj naj ga ne brani v košari, nego v zaboji ali skrinji, ki se dobro zapira, da ne uhaša niti duh od umazanega perila iz nje, ki bi okuževal zrak, niti sopara vanjo, ki bi škodila perilu. Belo lakirani zaboj ali skrinja služi v kopalnici obenem lahko namestu stola, ki ga v kopalnici pač potrebujemo. Razume se, da je treba tak zaboj ali skrinjo po vsaki izpraznitvi dobro prezračiti in presonečiti.

Najidealneje je kajpak vendar, da v kopalnici ni drugega kakor kopalna kad, prostorna umivalna skleda, belo lakirani nizek stol, obešalo za brisače in obleko, zrcalo in toaletne potrebščine. Posodica za milo naj bo iz porcelana, stekla ali emajliranega železa, nikdar iz metala, na katerem se v kratkem času polavi strupeni zeleni volk, ki lahko povzroči zastrupljenje. Y. X.

PARTIJI Z MOSKOVSKEGA TURNIRJA

Indska obramba

Igrano 1. marca 1935 v Moskvi

Beli: Vasja Pirc

Črni: N. Rjumin

1. d2—d4	Sg8—f6
2. Sg1—f3	g7—g6
3. g2—g3	Lf8—g7
4. Lf1—g2	0—0
5. 0—0	d7—d6
6. c2—c4	Sb8—d7
7. Sb1—c3	e7—e5
8. b2—b3	Tf8—e8
9. e2—e4	c7—c6
10. Dd1—d2	Dd8—a5
11. Ta1—b1	a7—a6
12. Tf1—d1	Sd7—f8
13. b3—b4	Da5—c7
14. d4—d5	c6×d5
15. c4×d5	Sf6—d7
16. Dd2—d3	Sd7—b6
17. Lc1—e3	Sb6—c4
18. Td1—c1	Sc4×e3
19. Dd3×e3	Dc7—d8
20. Sf3—d2	Sf8—d7
21. Sd2—c4	Lg7—f8
22. Lg2—h3	Sd7—f6
23. Lh3×c8	Ta8×e8
24. Sc4—a5	Te8—e7
25. f2—f3	Te7—c7
26. Sc3—e2	Tc8—c2
27. Sa5×b7	Dd8—d7
28. Sb7—a5	Dd7—b5
29. Se2—c3?	Tc8×c3

in beli kapitulira.

Igrano 1. marca v XI. kolu v Moskvi

Beli: S. Flohr

Črni: E. Rabinovič

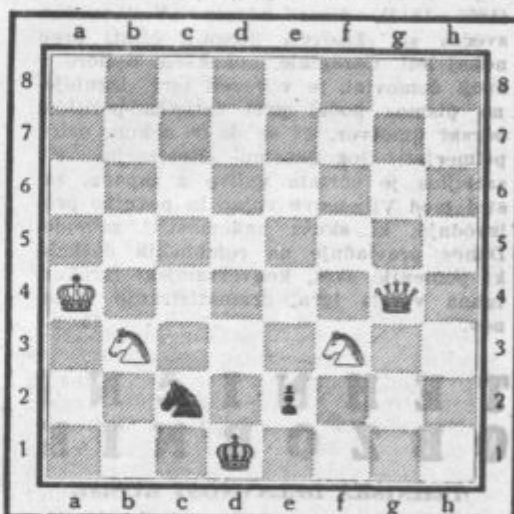
1. d2—d4	Sg8—f6
2. Sg1—f3	e7—e6
3. c2—c4	Lf8—b4+
4. Sb1—d2	b7—b6
5. e2—e3	Lc8—b7
6. Lf1—d3	Sf6—e4
7. 0—0	f7—f5
8. Dd1—c2	Lb4×d2
9. Sf3×d2	Dd8—h4
10. Sd2—f3	Dh4—e7
11. Dc2—e2	0—0
12. Sf3—d2	d7—d6
13. b2—b3	Sb8—d7
14. Lc1—b2	Ta8—e8
15. Ta1—e1	e6—e5
16. f2—f4!	e5×d4
17. e3×d4	De7—f7
18. De2—d1	Df7—g6
19. d4—d5	c7—c6
20. d5×c6	Lb7×c6
21. Sd2×e4	f5×e4
22. Ld3—c2	Sd7—c5
23. Te1—e3!	Te8—e7
24. Te3—g3	Dg6—h6
25. Tg3—h3	Dh6—g6
26. Th3—g3	Dg6—h6

27. f4—f5!	e4—e3
28. Dd1—e2	Sc5—d7
29. Tg3—h3	Dh6—g5
30. Th3—h5	Dg5×g2+
31. De2×g2	Lb7×g2
32. Kgl×g2	Sd7—f6
33. Lb2×f6	Tf8×f6
34. Th5—h3	Tf6—f8
35. Tf1—e1	Tf8—e8
36. Th3×h7	b6—b5
37. f5—f6	g7×f6
38. Th7×e7	Te8×e7
39. Kg2—g1	b5×c4
40. b3×c4	in črni kapitulira.

PROBLEM 116

Leo Grass, Erkelenz

»Die Braune Post«

Mat v treh potezah

ZA BISTRE GLAVE

228

Vztrajen pešec

Vztrajen pešec je prehodil najprvo 21 km, potem je pol ure počival in nato dokončal ostali del poti (15 km) s polovično hitrostjo, ker je bil že utrujen. Skupno je rabil 7¼ ure, da je prišel do cilja. Koliko kilometrov je prvotno prehodil na uro?

229

Opis. kl. mnogo pove

Nekdo opisuje svojo pot: »Moje hitro vozilo je drselo brez glasu po tihni vodi proti zapadu in žarki zahajajočega sonca so mi slepili oko.« Kakšno vrsto vodnega sporta je uganjal mož?

Rešitev k št. 227

(Lopata žitnega zrna)

Verjetnost, da se to zgodi, izraža število s kakšnimi 50 številkami, torej je praktično mogoče.

H U M O R

Srečen par

»No, kako je bilo z vajnim potovanjem? Kje pa sta bila prav za prav?«

»Veš, moja žena je hotela na vsak način v južno Dalmacijo, jaz pa v Dobrno.«

»In kdo je popustil?«

»Oba!«

»To je lepo. Vidva sta najnežnejši par na svetu. Ali sta bila srečna?«

»Pa še kako! Ona je šla v Dobrno, jaz pa v južno Dalmacijo!«

Rešen

»Meni gre prekleto slabo, dragi prijatelj. Nimam denarja in nobene ideje, kje bi ga mogel dobiti.« — »Hvala bogu!« —

»Kako... zakaj hvala bogu?« — »Mislim sem, da ti bom moral posoditi!«

Praktično

Učitelj pripoveduje pravljico o »Mizici, pogrni se!« ... »Kaj bi storil ti, če bi imel takšno mizico?«

Učenec: »Otvoril bi javno menzo!«

V živalskem vrtu

»Glej, mamica, ta velika opica je tako podobna stricu Avgustu!«

»Tako vendar ne smeš govoriti!«

»Saj sem čisto tiho rekel. Mar misliš, da je opica slišala?«

»Bil je malo predolg!«

(»Everybodys weekly«)

ženski odgovor

»Milostiva, ali vam smem ponuditi roko?«

»Hvala, imam že itak dve!«

Umetnost

»Koliko stane Rubensova slika, ki jo imate v razstavnem oknu?«

»300 Din.«

»Hm, original ali kopija?«

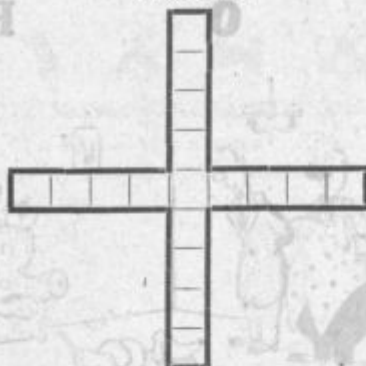

Copyright P. L. B. Box 6 Copenhagen

KRIŽ — OBRATNICA

Crassus

Pokonci v obe smeri: slikaj (tujka, ki jo rabi Trubar) + na Dolenjskem znan medmet za alà. Celota pa ima ljudstva in dravidske govornice v Indiji.

Poprek v obe smeri: smola, križ (srb-hrv.) + obstoj (arabsko, žis 3. 3. 1935, str. 276).

ODREZOVANKA

Crassus

Pismenk sedmero: mož ob vodi je tekoči. Odsekaj glavo: češki kralj na dan poskoči. Odbij jo spet: otrok zdaj z lešniki igra se. Odreži vnovič: ded bo delal nam uteži. Obglavi ga: pa grajo - skalo - vzemi nase. Kar nosiš, stisni v plóskveno merilo. A repek bo ščenetu za dražilo.

RESITEV KRIZALJKE V ŠT. 15

Momoro, obolel, ojomim, re rldi.

NAVODILA ZA UDOBNO VOŽNJO

Železniška družba v severni Nemčiji, ki je dobivala zmerom kopice pritožb zaradi neumestnega in brezobzirnega vedenja potnikov, je tem »grešnikom« izdala navodila v prav svojevrstni obliki. Kakor pravijo, je bil učinek te lekcije presenetljivo dober in sta zdaj na proгах te družbe red in disciplina, ki bi bila še drugim lahko za vzgled.

Premeteni gospodarji te družbe so izdali vsem, ki mislijo na pot po njihovi železnici, naslednja drašična navodila:

Ko stopiš v voz, si osvoji takoj oddelek zase in tišči vrata, dokler vlak ne odpelje. Ostali potniki naj skrbijo po svoje, da bodo dobili prostore.

Stegni noge na sedež, ki ga imaš nasproti, saj počneš doma tudi tako! Vsak, kdor se bo nato vsedel tebi nasproti, ti bo posebej hvaležen.

Če ti uradniki na železnici dajejo nasvete in pazijo na tvojo varnost, jih načelno ne poslušaj nikoli! Zatrjuj zmerom, da si je vse te predpise izmislila železnica samo zato, da draži potnike.

V oddelku za nekadilce, kjer potujejo ljudje, ki jim ne ugaja tobačni dim, ti bo

še posebno dišala cigara ali celo pipa.

Če te sprevednik vjudno prosi za vozovnico, se glasno pritožuj, da potnik na železnici res nima nikoli miru.

Na pot jemlji čim več in čim večje kovčege v oddelek ter jih razloži po vseh mrežah za prtljago. Takoj pa se huduj nad ostalimi potniki, ki iščejo in zahtevajo prostora tudi za svojo prtljago.

Po možnosti zloži svojo prtljago tudi na hodnike; saj je znana stvar, da je sopotnikom največji užitek, če lahko — ko morajo po hodniku — plezajo po tvojih kovčegih in si pobijajo kosti ob njihovih po možnosti okovanih robovih.

Če ima vlak minuto zamude, kriči na glas, da je kaj takšnega mogoče samo na železnici. Z avtobusi, cestno železnico, letali ali ladjami so zamude sploh izključene.

Pripoveduj vsakomur, da je vožnja po železnici odločno predraga, posebno tedaj, če se voziš s popustom. Saj ni dolgo, kar so te znanci povabili na turo z avtomobilom, pa bi se bil prav lahko vozil popolnoma brezplačno.

Če imaš otroke s seboj, trdi o vseh od kraja, da še niso stari štiri leta. To je najboljša vzgoja za resnicoljubnost pri deci; za'o je dobro, da takšno izjavo slišijo po možnosti večkrat! Vsi skupaj in tudi vsak posebej.

ANEKDOTE

Lepo in pametno

Češki humorist Francišek Rubeš (1814 do 1853) se je v mladih letih učil igranja na harfo. Sosed mu je hotel nekoč nagajati, pa ga je dražil:

— Dragi Franto, vi igrate ko David, samo tako lepo pa ne!

— Vi pa, se je odrezal Rubeš, govorite ko Salomon, samo tako pametno pa ne.

Niti vrv ni bila dobra

Ruski pesnik Rylejev (1795—1826) je bil obsojen na smrt, ker se je udeležil zarote zoper carja Nikolaja I. Ko mu je rabelj zavihtel vrv okoli vratu, se je utrgala. Obsojencu so nato dejali, da bo zato lahko pomiloščen, če sam zaprosi.

— Kdo bi živel v deželi, kjer ni nič vredna niti rabljava vrv, je odvrnil Rylejev. Šel je na valice.

Umrl je po sv. pismu

Francoski pesnik François Rabelais (1495—1553) je bil najprej frančiškan, potem benediktinec, nazadnje pa posvetni duhovnik. Imel je mnogo dolgov, ki mu pa niso bili preveč v breme; saj je zmerom zatrjeval, da jih ima in sploh nič nima, toda, kar bo še ostalo, bo zapustil sirotam. Ko je umiral, si je dal prinesiti domino in prosil prijatelja, naj ga obleče vanj.

— Zakaj neki, se je čudil prijatelj, ki je bil prepričan, da ga že zapušča zavest.

— Ali ne voš, da pravi sv. pismo: Beati, qui in Domino moriuntur (to je: blaženi, ki umrejo v gospodu).

Nato je kmalu izdihnil.